

hatóan ismerik, éreztek némi aggodalmat az építkezésnek ilyen módon való elintézése miatt. Schulek nem készíthette még el a részletterveket, ez a munka utódjára maradt. Aki ismeri Schulek és Foerk egymástól merőben különböző művészetét, az rögtön sejtette, hogy itt vége van a Schulek-féle művészetnek. Foerk annyira önálló művészi egyéniség, hogy nem fogja magát Schulek gondolatainak alárendelni, hanem bizonyára sajátos, egyéni fog produkálni.

Az eredmény — a Foerk-féle részlettervel — mindenben igazolták ezt a véleményt. Aki látta az építési irodában kiállított részletterveket, az első tekintetre is meggyőződhetett arról, hogy ezek már nem a Schulek-féle román-stíli templom tervei, ezek már nem tükröztetik vissza Schulek finoman átgondolt és mérlegelt abszolút stilszerűségét. Ezek igen tetszetős tervek különben, sok díszítéssel, de nem a kontemplált szigorú román stílusban, hanem egyszerűen Foerk-féle egyéni stílusban.

A közgyűlési és bizottsági vitákból tudjuk, hogy Foerk nemcsak a részlettervekben, hanem az egész építmény szerkezetében is változtatásokat tett. A főhomlokzaton, a tornyokon és a kupolán is. Már most azt kérdezhetnők: *mi maradt akkor a Schulek-féle ideából, ha sem szerkezetében, sem részleteiben azt be nem tartották?* Nem volt akkor kár azért a rengeteg munkáért és sok pénzért, amibe a tervek addig kerültek? Hiszen valószínű, hogy a templom így is szép és impozáns lesz, de soha senki sem fogja rajta észrevenni és nem is mondhatjuk soha, hogy az Schulek alkotása, de még azt sem, hogy az ő eszméje öltött benne alakot!

Epen a tornyok megoldása gyönyörű volt. Méreteik, memés egyszerűségük és a vidékhez alkalmazkodó anyagszerű kivitelük miatt kétségtelenül hírességre tettek volna szert. Schulek ennek a megoldásnak különösen örült. A tornyok az olasz Poó-vidéknek kampaniléire hasonlítottak; úgy, amint az az olasz vidék hasonlít a Tisza mellékére. Ott is, itt is téglából kell építkezni, mert faragtott kő nincsen. De még több eszmei kapcsolatot is talált Schulek, amelyek közül csak az első csanádi püspökre emlékeztetünk, aki egyházmegyéje első templomát egész bizonyosan ama vidék stílusában és alakjában építette.

Ha tehát a város olyan feltétellel adta tovább az építkezést, hogy azt a Schulek-féle tervek szerint kell megvalósítani, akkor nagyon jól tette a sajtó, hogy az eredeti gyönyörű tervek védelmére akciót indított. Inkább most, amikor még lehet a bajon segíteni, mint akkor, amikor már késő lesz és az elhibázott megoldásba bele kell nyugodni. Csak az a csodálatos, hogy a közgyűlés és bizottság hosszú vitát rendez és azon tanakodik, hogy van-e eltérés a tervek között, a mikor csak el kellene menni az építési irodába s a terveket megnézni. Rögtön meggyőződhetik mindenki az állítások valóságáról.

S itt helyénvalónak tartjuk, hogy néhány sorban rámutassunk Schulek visszalépésének igazi okára. Hogy a dolgot a laikus közönség is kellően megértse, meg kell előbb mondani, hogy ki is hát voltaképpen az a Schulek professzor és hogyan dolgozik ő, mikor művészi szépségeket termel? Akik az ügyet csak anyagi oldaláról tárgyalták, talán azt hitték, hogy ez az építkezés Schulek részére valami fényesen jövedelmező üzletet jelent, azoknak csak a következőket kívánjuk megjegyezni. Schulek harminc esztendőnél tovább építette a budavári Mátyás-templomot, házi kezelésben, olyan neveltségesen csekély évi tiszteletdíjért, amelynél akármelyik

ügyvéd többet keres egy-egy kisebb pörnél. Milliós költségvetésekkel dolgozott mindig s amellett szegény ember maradt. Azt hitték róla, hogy most egyszerre, hetvenegyes korában, itt Szegeden akar meggazdagodni a fogadalmi templom magyszerű tüzletén. És jól sejtette Schulek, mikor előrehalladott korára való hivatkozással felmentését kérte a nagy munka alól, hogy ez a munka őt élete alkonyán a jól megérdemelt nyugalom helyett csak emésztő gondok rabjává tette volna.

Ezt persze nem tudják itt megérteni. Azt hiszik, hogy csak be kell ültetni egy pár rajzoló, s azok vigan megrajzolnak mindent a kész gipszmodell alapján. Hiszen Firenzében 25 líráért lehet kész templomterveket vásárolni, — mint azt az egyik bizottsági tag meggyőződéssel hirdette. Bizony nem úgy van az. Aki ismeri Schulek munkálkodásának módját, vagy csak sejtelve van az ilyen művészi munka megteremtéséről, az tudja, hogy milyen sok időrabó tanulmányt, próbálkozást és munkát igényel a tervezés, a mit végig kell küzdeni; míg csak egy könnyű vonásokkal odavetett gondolatból művészi formába öntött, minden viszonylatában megoldott építőművészi alkotás kialakul.

Schulek Frigyes azért lett művészetével olyan elismert tekintéllyé, mert ő mindenkor csak tökéleteset akarván alkotni, munkájában sohasem tett engedményeket sem önmagának, sem a kényszerítő külső befolyásoknak. Amíg mások tiszter annyit vállaltak és végeztek, üzleti alakra fektetve művészi tudásukat, addig ő százzsámra készítette az ő témájához a tanulmányokat és ült egyes problémákon hosszú időken át, mindaddig, a míg az összes kínálkozó megoldások lehetőségéért kimerítve, azokból az egyéniségének és a feladat céljainak legjobban megfelelőt megtalálta. Azzal, hogy ily munkálkodás mellett vagyont szerezni nem lehet, sohasem törődött a mester. Az alkotó munkában található gyönyörűség volt munkájának mindenkor legszebb jutalma. Ezt tudják azok, akik ismerik Schuleket s társaságát élvezhették.

Ely módon készült a szegedi fogadalmi templom terve is. Mert a tervezés lelkesedéssel, a műterem zárt falai között, kis személyzettel, főleg egyéni munka árán, amíg a nagy, alapvető gondolatok megoldásáról volt szó. Azután következett a terv megvalósítása. Látszott a templom óriási mérete, a részletmunka óriási mennyisége, amit évek hosszú során át csak számos tagból álló irodai személyzettel lehetett volna elvégezni. Látszott a megoldásra váró problémák bő perspektívája, s e mellett ott emelkedett az anyagi gondok sötét felhője, mely minden nyugodalmas munkásság halálos ellensége. A művészi tiszteletdíjat olyan szűkre szabták a város részéről, hogy azokkal az eszközökkel Schulek még az irodáját sem lett volna képes fentartani, arról pedig szó sem lehetett, hogy munkájáért számbavehető elismerésként juthatott volna.

Ismét olyan pont ez, melyet Szegeden soha nem lesznek képesek az emberek megérteni. Azt hiszik, hogyha a művész kap, — mondjuk 120.000 koronát, — ez horribilis összeg. Pedig ez az összeg hat évre felosztva és a tervezett nagy mestermű méreteihez viszonyítva, elég kevés, az iroda költségeinek levonása után pedig már alig valami. Amikor Schulek a helyzetet felismerve, az intéző körök belátására appellált s a feltételek kedvezőbb megállapítását kérte, oly felfogással találta magát szemben, amely egyenesen bántó volt reá nézve, a jövőt illetőleg pedig csak a legnagyobb aggodalomra adott okot. Ez érlette meg benne a lemondás szándékát.

Egyes urak attól félték, hogy Schulek

rablóhadjáratot akart a város ellen intézni. De a tervezőben volt annyi önérték, hogy azt mondhatta: nem esinálom, akármint adnának is a munkámért...

Ez Schulek visszavonulásának igazi oka. Azt hisszük, tartozunk Schulek művészi reputációjának azzal, hogy ezt végre megmondhattuk azoknak, akiket illet.

Cs. Sebestyén Károly.

Bonyodalmak a színház tűzbiztosítása körül.

— A Gazdák Biztosító Szövetkezete a tanácshoz. — Engedély nélkül nincs mozi. — A tiszti főügyész véleménye. —

(Saját tudósítónktól.) Azoknak az incidenseknek, amelyek hetekkel ezelőtt a szegedi színházban rendezett kinetofon-előadások körül főleg a színház tűzbiztonsága miatt támadtak, most érdekes utójátékai vannak. A Gazdák Biztosító Szövetkezete, ahol a város a színházat 1906-ban tűzkár ellen bebiztosította, levelet intézett a tanácshoz, a melyben azt reklamálja meg, hogy a tanács annak idején miért nem jelentette be a társaságnak, hogy a színházban mozielőadásokat is tartanak. Mint ismeretes, Almássy Endre szinigazgató a kinetofon bemutatóhoz nem kért hatósági engedélyt, mert ezt a várossal való szerződése értelmében fölöslegesnek tartotta. A mozitulajdonosok főlegbezték a tanácshoz a kinetofon bemutatása ellen, a tanács azonban a főlegbeztést elutasította, mondván, hogy ehez a mozitulajdonosoknak nem volt joguk.

Az ügy eddigi része annak a harcnak egy fázisa csupán, amely egy-két év óta tart a színház és a mozik között. A tanácsnak ettől függetlenül — amint alább Turóczy Mihály dr. tiszti főügyész véleményes jelentéséből kitűnik, — az lett volna a kötelessége, hogy bejelentse a biztosító társaságnak, hogy a színházban mozielőadást fognak tartani. Ha ezt elmulasztják, könnyen károsodás érheti belőle a várost, mert a biztosítási szerződés szerint, ha vigiátékokon, színműveken, operettekben, operákban, hangversenyeken kívül a színházban más előadások nincsenek, a biztosítási díjakból *tíz százalékos engedményt kap a város*. A Gazdák Biztosító Szövetkezetének a levele, amelyben a mozielőadások bejelentésére hívja föl, így szól:

Igazgatóságunk közli velünk, hogy tudomására jutott, miszerint a nálunk biztosított városi színházban *mozgófényképes előadásokat szoktak tartani anélkül, hogy ezen körülményről bennünket értesítettek volna*. Minthogy ilyen előadások tartásáról nekünk hivatalos tudomásunk nincsen, ennél fogva a színház épületében *mozgófényképes előadások, ha bármely csekély számban is tartatnának, úgy ezen körülményt mindenkor hivatalosan bejelenteni szíveskedjenek, hogy tűzkár esetén a t. Cim obligóban ne legyen*.

Kiváló tisztelettel: a Gazdák Biztosító Szövetkezetének szegedi vezérképviselője. (Aláírás.)

A tanács kiadta az ügyet Turóczy Mihály dr. tiszti főügyésznek, mondjon véleményét, hogy abban az esetben, ha a színházban mozielőadást tartanak, ezt be kell-e jelenteni a biztosító társaságnak vagy sem. A tiszti főügyész véleményes jelentése a következő:

A kereskedelmi törvény 474. paragrafusában szerint a biztosított a szerződés megkötésekor az előtte tudva lévő azon körülményeket, a melyek fontosságuknál fogva a biztosítás elvállalására befolyással lehetnek, a *biztosítóval közölni tartozik*. Ugyanezen törvény 490. paragrafusában értelmében, ha a biztosított épület rendeltetésével oly változás történik, mely által a tűzveszély akként fokoztatik, hogy a biztosító, ha e körülmény előtte tudva lett volna, az ügyletet egyáltalán nem, vagy nem ugyanazon feltétel mellett kötötte volna meg, a biztosítás megszűnik, ha a biztosító a változásról nyert értesítés folytán ki nem jelenti, hogy a szerződést fenn tartja.

SALVATOR

kiváló bőr- és lithiumos gyógyforrás

vese- és hólyagbajoknál, köszvénynél, cukorbetegségnél, vörhenynél, emésztési és légzési szervek hurutjainál kiváló hatású. — Természetes vasmentes savanyuvíz.

3 Kapható ásványvízkereskedésekben és gyógyszerárakban.

SCHULTES ÁGOST

Satnya-Lipócai Salvatorforrás-változat. Budapest, V., Radófi-szokpart 3.